

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2011. május 12.

KÉMIA

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

Az írásbeli feladatok értékelésének alapelvei

Az írásbeli dolgozatok javítása a kiadott javítási útmutató alapján történik.

Az elméleti feladatok értékelése

- A javítási útmutatótól eltérni nem szabad.
- $\frac{1}{2}$ pontok nem adhatók, csak a javítókulcsban megengedett részpontozás szerint értékelhetők a kérdések.

A számítási feladatok értékelése

- A javítási útmutatóban szereplő megoldási menet szerinti dolgozatokat az abban szereplő részpontozás szerint kell értékelni.
  - Az objektivitás mellett a **jóhiszeműséget** kell szem előtt tartani! Az értékelés során pedagógiai célzatú büntetések nem alkalmazhatók!
  - Adott – hibátlan – megoldási menet mellett nem szabad pontot levonni a **nem kért** (de a javítókulcsban megadott) részeredmények hiányáért. (Azok csak a részleges megoldások pontozását segítik.)
  - A javítókulcstól eltérő – helyes – levezetésre is maximális pontszám jár, illetve a javítókulcsban megadott csomópontok szerint részpontozandó!
  - **Levezetés, indoklás nélkül** megadott puszta végeredményért **legfeljebb** a javítókulcs szerint arra járó 1–2 pont adható meg!
  - A számítási feladatra a maximális pontszám akkor is jár, ha **elvi hibás reakcióegyenletet** tartalmaz, de az a megoldáshoz nem szükséges (és a feladat nem kérte annak felírását)!
  - Több részkérdésből álló feladat megoldásánál – ha a megoldás nem vezet ellentmondásos végeredményre – akkor is megadható az adott részkérdésnek megfelelő pontszám, ha az **előzőekben kapott, hibás eredménnyel** számolt tovább a vizsgázó.
  - A számítási feladat levezetésénél az érettségien **trivialitásnak** tekinthető összefüggések alkalmazása – részletes kifejtésük nélkül is – maximális pontszámmal értékelendő. Például:
    - a tömeg, az anyagmennyiség, a térfogat és a részecskeszám átszámításának kijelölése,
    - az Avogadro törvényéből következő trivialitások (sztöchiometriai arányok és térfogatarányok azonossága azonos állapotú gázoknál stb.),
    - keverési egyenlet alkalmazása stb.
  - Egy-egy **számítási hibáért** legfeljebb 1–2 pont vonható le (a hibás részeredménnyel tovább számolt feladatra a többi részpont maradéktalanul jár)!
  - **Kisebb elvi hiba** elkövetésekor az adott műveletért járó pontszám nem jár, de a további lépések a hibás adattal számolva pontozandók. Kisebb elvi hibának számít például:
    - a sűrűség hibás alkalmazása a térfogat és tömeg átváltásánál,
    - más, hibásan elvégzett egyszerű művelet,
    - hibásan rendezett reakcióegyenlet,amely nem eredményez **szembetűnően** irreális eredményt.
-

-
- **Súlyos elvi hiba** elkövetésekor a javítókulcsban **az adott feladatrésze**re adható további pontok nem járnak, ha hibás adattal helyesen számol a vizsgázó. Súlyos elvi hibának számít például:
    - **elvileg hibás reakciók** (pl. végbe nem menő reakciók egyenlete) alapján elvégzett számítás,
    - az adatokból **becslés alapján** is **szembetűnően irreális** eredményt adó hiba (például az oldott anyagból számolt oldat tömege kisebb a benne oldott anyag tömegénél stb.). (A további, külön egységként felfogható feladatrészek megoldása természetesen itt is a korábbiakban lefektetett alapelvek szerint – a hibás eredménnyel számolva – értékelhető, feltéve, ha nem vezet ellentmondásos végeredményre.)

1. Négyféle asszociáció (10 pont)

1. C	<i>1 pont</i>
2. D	<i>1 pont</i>
3. C	<i>1 pont</i>
4. B	<i>1 pont</i>
5. A	<i>1 pont</i>
6. B	<i>1 pont</i>
7. B	<i>1 pont</i>
8. A	<i>1 pont</i>
9. D	<i>1 pont</i>
10. C	<i>1 pont</i>

2. Esettanulmány (15 pont)

- a) Füst: levegőben (gázban) szétesztelt szilárd anyag, a ködben pedig folyadék van szétesztelt állapotban. *1 pont*
- b) SO₂: V-alakú molekula és poláris (dipólus) *1 pont*
 SO₃: síkháromszög-alakú és apoláris. *1 pont*
 (Megoldás lehet a S₈: gyűrűs (korona), apoláris és a H₂S: Valak, dipólus is.)
- c) $c(\text{Cl}^-) = 30 \text{ g/dm}^3 : 35,5 \text{ g/mol} = 0,845 \text{ mol/dm}^3$ *1 pont*
 a szulfát-koncentráció egyhatede ennek: *1 pont*
 $c(\text{szulfát}) = 0,12 \text{ mol/dm}^3$ (vagy: $0,12 \text{ mol/dm}^3 \cdot 96 \text{ g/mol} = 11,6 \text{ g/dm}^3$) *1 pont*
- d) 200 millió tonna SO₂ keletkezik *1 pont*
 $3,1 \cdot 10^8$ tonna az összes természeti folyamatban keletkezett kén. *1 pont*
 $M(\text{SO}_2) = 64 \text{ g/mol}$, $M(\text{S}) = 32 \text{ g/mol}$, így 200 millió tonna SO₂-ben *2 pont*
 100 millió ($1 \cdot 10^8$) tonna kén van
 310 millió ($3,1 \cdot 10^8$) tonna : 100 millió ($1 \cdot 10^8$) tonna = *1 pont*
 3,1-szer több kén szabadul fel.
- e) Pl. károsítja az emberek és állatok légzőszervét, rombolja az épületeket, savas esőt okoz. *2 pont*
 (3 példa 2 pont, 2 példa 1 pont, de nem csak a szövegben szereplő példák fogadhatók el. A savas esők hatása is részletezhető.)
- f) $\text{SO}_2 + 2 \text{H}_2\text{S} = 3 \text{S} + 2 \text{H}_2\text{O}$ *2 pont*
 vagy: $\text{SO}_2 + \text{Ca}(\text{OH})_2 = \text{CaSO}_3 + \text{H}_2\text{O}$
 (1 pont a helyes képletekért, 1 pont a rendezésért.)

3. Egyszerű választás (8 pont)

Minden helyes válasz egy pontot ér.

- 1) B
- 2) B
- 3) C
- 4) A
- 5) A
- 6) D
- 7) B
- 8) B

4. Alternatív feladat (13 pont)

A) Elemző feladat

- a) Glikol: etán-1,2-diol *1 pont*
- b) Etanol és dimetil-éter *1 pont*
- c) Acetamid (az ikerionos szerkezet miatt a glicin is elfogadható) *1 pont*
- d) $^+\text{NH}_3\text{-CH}_2\text{-COO}^-$ *1 pont*
- e) Glicin, acetamid *1 pont*
- f) Dimetil-éter *1 pont*
- g) Etil-amin *1 pont*
- h) Glicin *1 pont*
- $\text{NH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH} + \text{HCl} = ^+\text{NH}_3\text{-CH}_2\text{-COOH} + \text{Cl}^-$
(ikerionosan is megadható, vagy HCl helyett H^+ ionnal) *1 pont*
- i) $\text{CH}_3\text{CHO} + 2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- = \text{CH}_3\text{COOH} + 2 \text{Ag} + \text{H}_2\text{O}$ *2 pont*
- j) Etanol és acetaldehid *1 pont*
- $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH} + \text{CuO} = \text{CH}_3\text{CHO} + \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$ *1 pont*
(vagy: $\text{CH}_3\text{CHO} + \text{H}_2 = \text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH}$)

B) Számítási feladat

- a) A keverékben lévő vegyületek anyagmennyiségei:
- $n(\text{Zn}) = 10,175 \text{ g} : 65,4 \text{ g/mol} = 0,1556 \text{ mol}$ *1 pont*
- $n(\text{ZnO}) = 10,175 : 81,4 \text{ g/mol} = 0,125 \text{ mol}$ *1 pont*
- $n(\text{CCl}_4) = 20,35 \text{ g} : 154 \text{ g/mol} = 0,1321 \text{ mol}$ *1 pont*
- 0,125 mol ZnO-ból ugyanannyi Zn-kel és CCl_4 -dal reagál,
és 0,25 mol ZnCl_2 keletkezik *1 pont*
- marad $0,1556 - 0,125 = 0,0306 \text{ mol Zn}$ *1 pont*
- és $0,1321 - 0,125 = 0,0071 \text{ mol CCl}_4$, *1 pont*
- tehát a cink van feleslegben *1 pont*
- a 2. egyenlet alapján $2 \cdot 0,0071 = 0,0142 \text{ mol ZnCl}_2$ keletkezik *1 pont*
- $m(\text{ZnCl}_2) = (0,25 + 0,0142) \text{ g} \cdot 136,4 \text{ g/mol} = \mathbf{36,04 \text{ g}}$ *2 pont*
- b) Mivel a CCl_4 a reakciókban elfogyott,
nem kell foszgén keletkezésétől tartani. *1 pont*
- c) Mivel 541 g ZnCl_2 100 gramm vízben oldható,
ezért 36,04 g ZnCl_2 6,66 gramm vízben feloldható. *1 pont*
- Legalább 6,66 gramm nedvességet képes a ZnCl_2 megkötni.** *1 pont*

5. Elemző feladat (13 pont)

- a) Lúgkő (vagy marónátron). *1 pont*
- b) Higroszkópos (vagy vízmegkötő) tulajdonságú. *1 pont*
- c) Szén-dioxidot (CO_2) *1 pont*
- $2 \text{NaOH} + \text{CO}_2 = \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ *2 pont*
- $\text{Na}_2\text{CO}_3 + 2 \text{HCl} = 2 \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$ *2 pont*
- (mindkét egyenletnél 1 pont a képletekért, 1 pont a rendezésért)

-
- d) Nem, mert mindkét oldat reagál. (Vagy: Nincs tapasztalható változás.) **1 pont**
 A megfelelő reagens: NaHCO_3 **1 pont**
 $\text{CH}_3\text{COOH} + \text{NaHCO}_3 = \text{CH}_3\text{COONa} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$ **2 pont**
 (1 pont, ha az ecetsavat választotta, mint reakciópartnert, 1 pont az egyenletért)
- e) Elszappanosítás (a lúgos hidrolízis is elfogadható). **1 pont**
 Na-sztearát és glicerin. **1 pont**

6. Táblázatos feladat (14 pont)

1. $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}=\text{CH}_2$ **1 pont**
 (vagy a konjugált rendszer feltüntetésével)
2. $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{Cl}$ **1 pont**
3. 9 **1 pont**
4. 5 **1 pont**
5. 2 **1 pont**
6. 1 **1 pont**
7. gáz
8. gáz (7. és 8. csak együtt!) **1 pont**
9. Addíció vagy polimerizáció (bármelyik jó) **1 pont**
10. Polimerizáció vagy addíció (bármelyik jó) **1 pont**
11. $\text{CH}_2\text{Br}-\text{CHBr}-\text{CH}=\text{CH}_2$ **1 pont**
 $\text{CH}_2\text{Br}-\text{CH}=\text{CH}-\text{CH}_2\text{Br}$ **1 pont**
12. $\text{C}_2\text{H}_2 + \text{HCl} = \text{CH}_2=\text{CHCl}$ **1 pont**
13. Műgumit. **1 pont**
14. PVC-t. **1 pont**

7. Elemző és számítási feladat (15 pont)

- a) Hidrogén: pl. cink és sósav reakciójával. **1 pont**
 Klór: kálium-permanganát és sósav reakciójával. **1 pont**
- b) Hidrogén felfogásakor szájjával: **lefelé** **1 pont**
 Klór felfogásakor szájjával: **felfelé** **1 pont**
 Indoklás: a klór nagyobb sűrűségű, a hidrogén kisebb sűrűségű a levegőnél.
 (a „könnyebb”, „nehezebb” nem fogadható el) **1 pont**
 Számítás: a gázok sűrűsége azonos nyomáson és hőmérsékleten csak moláris tömegüktől függ, azzal egyenesen arányos (vagy ennek alkalmazása). **1 pont**
 A levegő moláris tömege 29 g/mol, **1 pont**
 a klórénál nagyobb, a hidrogénéénél kisebb. **1 pont**
 (Konkrét relatív sűrűségek kiszámítása is elfogadható. A 3 pont akkor is megadható, ha konkrétan (pl. 25 °C, 101,3 kPa-ra) kiszámítja a sűrűségeket.
 Ha csak kiolvassa a periódusos rendszerből, akkor ahhoz a megfelelő körülményeket meg kell adnia, és ki kell számítani a levegő sűrűségét az adott körülményekre.)
- c) $\text{pH} = 2 \rightarrow [\text{H}^+] = 0,01 \text{ mol/dm}^3$ **1 pont**
 $n(\text{HCl}) = 14,6 \text{ g} : 36,5 \text{ g/mol} = 0,4 \text{ mol}$ **1 pont**
 $V(\text{sósav}) = 0,4 \text{ mol} : 0,01 \text{ mol/dm}^3 = 40,0 \text{ dm}^3$ **1 pont**
-

---

d) $\text{H}_2 + \text{Cl}_2 \rightarrow 2 \text{HCl}$ (vagy ennek alkalmazása)	1 pont
0,4 mol HCl 0,2 mol H_2 és 0,2 mol Cl_2 reakciójával keletkezett	1 pont
$n(\text{kiindulási gázelegy}) = 12,25 \text{ dm}^3 : 24,5 \text{ dm}^3/\text{mol} = 0,5 \text{ mol}$	1 pont
a színtelen gázelegy miatt a H_2 volt fölöslegben	
klórtartalom: $(0,2 : 0,5) \cdot 100 = 40,0 \text{ térfogat\%}$,	
hidrogéntartalom: 60,0 térfogat%	1 pont

8. Számítási feladat (12 pont)

a) $\text{CaCO}_3 + 2 \text{HNO}_3 = \text{Ca}(\text{NO}_3)_2 + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$	1 pont
$\text{Ca} + 2 \text{HNO}_3 = \text{Ca}(\text{NO}_3)_2 + \text{H}_2$	1 pont
b) $n(\text{CaCO}_3) = 5,00 \text{ g} : 100 \text{ g/mol} = 0,05 \text{ mol}$	
$m(\text{CO}_2) = 0,05 \cdot 44 \text{ g/mol} = 2,2 \text{ g}$	1 pont
András főzőpoharának tömege $(5 - 2,2 =) 2,8$ grammal nőtt	1 pont
$n(\text{Ca}) = 3,00 \text{ g} : 40 \text{ g/mol} = 0,075 \text{ mol}$	
$n(\text{H}_2) = 0,075 \text{ mol} \cdot 2 \text{ g/mol} = 0,15 \text{ g}$	1 pont
Béla főzőpoharának tömege $(3 - 0,15 =) 2,85$ grammal nőtt,	1 pont
tehát Béla jól oldotta meg a feladatot.	1 pont
c) $m(\text{Ca}(\text{NO}_3)_2) = 0,05 \text{ mol} \cdot 164 \text{ g/mol} = 8,2 \text{ g}$	1 pont
$m(\text{HNO}_3\text{-oldat}) = c \cdot V = 106,5 \text{ g}$	1 pont
a reakció végén: $m(\text{oldat}) = 106,5 + 2,8 = 109,3 \text{ g}$	1 pont
Az oldat kalcium-nitrát-tartalma:	
$8,2 \text{ g} : 109,3 \text{ g} = 0,075$	1 pont
Tehát az oldat 7,50 tömeg%	1 pont